

CZU: 373.3 :[37.025.6+159.953]

PARTICULARITĂȚI DE DEZVOLTARE A MEMORIEI LA VÂRSTA ȘCOLARĂ MICĂ

Oxana GROSU

Universitatea de Stat din Moldova

Acest articol evocă particularitățile de dezvoltare a memoriei la vârsta școlară mică și identifică specificul modificărilor ce au loc în această perioadă. Memoria nu este ceva static, finit, ci dispune de o dinamică în timp, de o evoluție cu sens progresiv evoluând odată cu vârsta.

Cu ajutorul memoriei se acumulează experiență cognitivă, afectivă și volitivă, actualizând imaginea obiectelor și activităților în trecut. Particularitățile generale ale memoriei școlarului mic sunt determinate de nivelul de dezvoltare a proceselor memoriei în timpul preșcolarității și de formele concrete de activitate pe care le desfășoară școlarul mic.

Cuvinte-cheie: *memorie, particularități, școlar mic, evoluție, dezvoltare, actualizare.*

THE PECULIARITIES OF MEMORY DEVELOPMENT IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN

This article aims at memory peculiarities of primary school children and identifies the major changes related to this age. The memory is not static and finite, it develops at the same time with the children's age. Cognitive, affective and volitional experience is increasing due to the memory, updating the object image and the past activities. The general peculiarities of primary school children memory are established by the process of memory during the pre-school age and it depends on the activities performed by them.

Keywords: *memory, peculiarities, primary school children evolution, development, updating.*

Introducere

În ultimul deceniu a sporit considerabil interesul oamenilor de știință pentru problema memoriei. Interesul crescut pentru această problemă este motivat de rolul important pe care îl are memoria în reglarea comportamentului în general, și mai ales în realizarea cu succes a diferitelor forme de activitate umană: de cunoaștere, de achiziționare a unor cunoștințe sau deprinderi noi, de creare sau producere a unor bunuri materiale, toate acestea bazându-se într-o mare măsură pe acumularea și pe folosirea unor date ale experienței anterioare a persoanei. Confirmarea complexității memoriei a fost evidențiată relativ recent în psihologie. S-a ajuns la un punct de vedere comun privitor la faptul că memoria nu este pur și simplu un sistem (oricât de complex ar fi acesta), ci mai multe sisteme diferite, nu întotdeauna unificate, funcționând ca module, independent și serial, operând atât automat, cât și voluntar, limitat și, probabil, inexact, dar și de o fidelitate remarcabilă.

Referințe teoretice privind conceptul de memorie

Memoria realizează coerența vieții interioare și a legăturilor interdependente cu realitatea obiectivă. K.E. Hering afirma: „Se pare că datorăm memoriei aproape tot ce avem sau suntem: ideile și concepțiile noastre reprezintă activitatea ei, iar percepția, gândirea și activitatea sunt derivate din această sursă. Memoria colectează nenumărate fenomene într-un tot unitar; și așa cum organismul nostru s-ar risipi într-o pulbere de particule dacă nu ar fi ținute prin atracția materiei, tot așa și conștiința ar fi divizată în tot atâtea fragmente precum secundele trăite, dacă nu ar exista forța de legătură și unificare a memoriei” [1].

Memoria este baza vieții psihice a personalității. Ea constituie un șir de procese complexe, pe care, însușindu-le activ, omul obține păstrarea în conștiința sa a informațiilor utile și în momentul necesar le reproduce.

Astfel, memoria poate fi definită drept „un proces prin care se realizează întipărirea, păstrarea și reactualizarea sub forma recunoașterii sau reproducerii experienței cognitive, afective, volitive, achiziționate anterior”. Caracteristicile esențiale ale memoriei ca proces psihic sunt:

- 1) memoria înregistrează informația receptată;
- 2) memoria stochează informația dată în depozitul mnezic;
- 3) memoria extrage, la cerere, informația din stoc;
- 4) memoria pune la dispoziția subiectului informația în format potrivit pentru a fi utilizată [2].

Memoria este o capacitate psihică absolut necesară, deoarece fără ea viața psihică umană ar fi doar un ghem de impresii senzoriale, adică un prezent fără trecut și fără viitor. A.Cosmovici definește memoria drept funcție psihică de bază care fixează, conservează, recunoaște și reproduce informațiile și trăirile noastre [3].

Prin faptul că memoria umană întipărește, conservă și reactualizează mijlocit, inteligibil și selectiv experiența anterioară a omului și a societății, ea asigură continuitatea, consistența, stabilitatea și finalitatea vieții psihice a individului. Memoria sudează elementele anterioare de cele care vor urma, oferind posibilitatea reactualizării unor date anterioare ale cunoașterii.

În opinia psihologului danez Lange (1884) „*viața psihică a omului fără memorie este doar un ghem de impresiuni senzitive, adică un prezent fără trecut, dar și fără viitor*”. Prin imensa sa valoare adaptativă, prin rolul ei enorm pe direcția echilibrării organismului cu mediul, memoria își merită caracterizarea pe care i-a dat-o marele psihofiziolog rus I.M. Secenov (1829-1905) – de *condiție fundamentală a vieții psihice, de piatră unghiulară a vieții psihice* [4].

La fel de semnificative sunt și cuvintele unui psiholog contemporan: „Memoria nu este numai un proces psihic sau un bun pe care îl posedăm, ci și o sarcină care trebuie îndeplinită, favorizând maturizarea personalității” [5].

În investigarea și evaluarea nivelului de dezvoltare și eficiență a memoriei se iau în considerare volumul, trăinicia, fidelitatea, completitudinea, promptitudinea. Memoria copilului suferă o profundă restructurare odată cu trecerea la învățământul primar. În fața memoriei școlarului se ridică sarcini noi și mult mai complexe. Noile condiții în care este pus să trăiască și să acționeze copilul, noile cerințe atrag schimbări mai importante ale memoriei: are loc disciplinarea și ordonarea desfășurării ei după o anumită logică, memoria se intelectualizează în sensul că se sprijină tot mai mult pe rațiune, pe logică, pe înțelegere; devine voluntară prin excelență; capătă o mare plasticitate datorită schimbului interpersonal de amintiri cu ceilalți colegi. În plus, crește volumul memoriei și devine obiect al meditației copilului interesat de cunoașterea particularităților memoriei proprii [6].

Particularitățile generale ale memoriei școlarului mic sunt determinate de nivelul de dezvoltare a proceselor memoriei în timpul preșcolarității și de formele concrete de activitate pe care le desfășoară școlarul mic.

În rezultatul studierii literaturii de specialitate s-a constatat că memoria copiilor este bine cristalizată și, în rezultat, materialul de studiu este memorizat cu o anumită ușurință. Există mai multe caracteristici ale memoriei școlarului de vârstă mică, iar una dintre ele este caracterul ei voluntar sau intențional care corespunde mai bine sarcinilor școlare, acestea fiind uneori dificile. Noile sarcini de învățare, care nu mai sunt benevole, ci obligatorii, impun pregătirea cu responsabilitate pentru teme, capacitatea de a reactualiza cele învățate. Condițiile activității de învățare impun o mai bună autoreglare a proceselor memoriei, o creștere a capacității de memorare și a celei de recuperare [7]. Odată cu amplificarea activității de învățare la clasele a III-a și a IV-a, copiii dispun de o metamemorie spontană, adică înțeleg în ce situații se cere un anumit efort și își modelează memorarea voluntară în raport cu specificul sarcinilor. În plus, metamemoria se amplifică și optimizează memoria. H.G. Schaffer precizează că metamemoria înseamnă „înțelegerea faptului că propria memorie funcționează în anumite moduri, că ea are diferite limite, este mai bună în anumite condiții decât în altele și poate fi îmbunătățită” [8].

O altă particularitate a memoriei constă în faptul că, deși memoria intențională este relativ structurată, predomină încă memorarea textuală și reproducerea textuală. Aceasta se datorează unor factori cunoscuți: o bună capacitate de păstrare a informațiilor, absența deprinderii elevului de a învăța, frecvența prea mare a temelor care necesită memorarea textuală. Odată cu dezvoltarea gândirii acest tip de memorare și reproducere cedează locul proceselor mnezice abstracte. Crește caracterul activ al memoriei prin faptul că elevii, mai ales de clasa a III-a și a IV-a, tind să extragă din materialul de învățat ceea ce este important și își formează câteva procedee mnezice de bază, cum ar fi: scoaterea ideilor principale, alcătuirea planului unei lecturi, formularea cu cuvinte proprii.

Una dintre caracteristicile memoriei este caracterul său concret-intuitiv. Copiii de vârstă școlară mică memorează mai bine imaginile obiectelor și fenomenelor concrete, iar din materialele verbale ei fixează mai bine conținutul povestirilor și al descrierilor care au o expresie concretă și produc efecte emoționale mai pronunțate. Prin urmare, este important să fie stimulată memorarea materialului concret-intuitiv, care îmbogățește experiența senzorială a școlarului, însă el are datoria de a cultiva dezvoltarea memoriei intenționale, logice, esențială pentru o învățare profundă [9].

O altă caracteristică menționată de E.Boanchiș constă în faptul că există o strânsă legătură a memoriei cu gândirea și o pondere din ce în ce mai mare a memoriei logice în rezolvarea tuturor sarcinilor de învățare [10]. În cazul unui text mai complex există unele dificultăți când limitele dintre secțiunile care corespund unei idei sunt mai greu de stabilit. Alteori, operațiile și acțiunile cognitive pot fi mai fragile, iar în acest caz și procedeele mnezice sunt mai slab utilizate. Aceste corelații între operațiile cognitive și cele mnezice au fost constatate de către P.I. Zincenko [11].

În legătură cu productivitatea generală a memoriei, încep să apară și unele particularități individuale; astfel, elevii se pot diferenția între ei în ceea ce privește ușurința întipăririi, durata păstrării și eficiența reproducerii. Se pot constata cel puțin patru categorii din acest punct de vedere:

- 1) elevii cu performanțe bune învață repede și actualizează mai complet;
- 2) alții învață mai dificil, dar păstrează mai mult timp ceea ce au achiziționat și actualizează bine;
- 3) rezultatele unor elevi vor fi fluctuante, deoarece ei învață ușor, dar uită repede;
- 4) elevii care au cele mai mari dificultăți în învățare acumulează greu și uită repede [12].

Unii autori consideră că memoria se constituie ca o bază a personalității și, ca urmare, capătă numeroase funcții psihologice. Efectuând numeroase cercetări asupra copiilor, W.Stern a găsit o mare lipsă de fidelitate, numeroase detalii și supunere la sugestii a memoriei până la vârsta de 10 ani, palier de vârstă după care reproducerea devine fidelă. Numeroase studii s-au efectuat privind memoria copiilor și relația dintre fixare, recunoaștere și reproducere (W.Stern, Harloch, Newmark, A.Ray etc.). În acest context, se consideră că la vârsta de 7 ani școlarul mic poate mai ușor să recunoască decât să reproducă, fiind neantrenat voluntar în memorare și reproducere. La vârsta de 8 ani școlarul mic manifestă o creștere evidentă a performanțelor mnezice. Din 30 de cuvinte, elevii recunosc 23-24 de cuvinte și pot reproduce doar 5 din ele. La sfârșitul perioadei micii școlarități lista de 30 de cuvinte se scotează cu cca 28 de cuvinte recunoscute și 14 reproduce. Dezvoltarea inegală a celor două caracteristici ale memoriei este impulsionată de cerințele vieții școlare, dar se manifestă și ca particularități ale memoriei [13].

Prin realizarea sarcinilor școlare, elevul conștientizează faptul că repetiția este o condiție a memorării. Astfel, pentru un copil de 7 ani este mai ușor să recunoască decât să reproducă. Conform unor studii efectuate de Cf.Norman și L.Munn, la 7 ani copilul recunoaște aproximativ 9 și reproduce 2 din 20 de silabe, iar la vârsta de 10 ani recunoaște 10 și reproduce 5 din același număr de silabe [14].

Într-un studiu efectuat de către cercetători s-a explorat interacțiunea dintre diferențele interindividuale în anxietatea la copii și funcționarea mnezică, confirmând impactul negativ al anxietății non-clinice asupra performanței mnezice a copiilor [15].

În **concluzie** este de remarcat faptul că perioada școlarității mici atrage după sine modificări semnificative ale memoriei. Copilul de vârstă școlară mică memorează mecanic, încercând să introducă o serie de repere intelectuale sau strategii de învățare; își dezvoltă mecanismul reproducerii care este totuși limitat la această vârstă. Spre sfârșitul școlarității mici se dezvoltă exactitatea, promptitudinea și rapiditatea reproducerii.

Referințe:

1. ȘCHIOPU, U., VERZA, E. *Psihologia copilului*. București: România Press, 2009.
2. NEGURĂ, I., LOSÎI, E. *Psihologia generală*. Chișinău: Institutul de Formare Continuă, 2011.
3. COSMOVICI, A. *Psihologie școlară*. Iași: Polirom, 1998.
4. NEGURĂ, I., LOSÎI, E. *Psihologia generală*. Chișinău: Institutul de Formare Continuă, 2011.
5. TURCU, F. *Psihologie școlară*. București: ASE, 2004.
6. CONSTANTIN, A. *Evaluarea funcționalității mnezice la copiii cu traumatisme cranio-cerebrale prin utilizarea bateriei Tomal*. Cluj-Napoca, 2012.
7. TURCU, F. *Psihologie școlară*. București: ASE, 2004.
8. CREȚU, T. *Psihologia vârstelor*. Iași: Polirom, 2016.
9. TURCU, F. *Psihologie școlară*. București: ASE, 2004.
10. BONCHIȘ, E. *Psihologia copilului*. Oradea: Editura Universității din Oradea, 2004.
11. ЗИНЧЕНКО, Т.П. *Память в экспериментальной и когнитивной психологии*. Санкт Петербург, 2002.
12. CREȚU, T. *Psihologia vârstelor*. Iași: Polirom, 2016.
13. ȘCHIOPU, U., VERZA, E. *Psihologia vârstelor*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1997.
14. ȘCHIOPU, U., VERZA, E. *Psihologia copilului*. București: România Press, 2009.
15. CHEIE, L. *Relația dintre anxietate și funcționare mnezică la copii*. Cluj-Napoca, 2012.

Date despre autor:

Oxana GROSU, doctorandă, Școala doctorală *Psihologie și Științe ale Educației*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: oxana.grosu.81@mail.ru

Prezentat la 19.06.2018